

Η ΠΡΩΤΗ ΕΛΛΗΝΟΣΕΡΒΙΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ VOESLAU

ΤΗΣ 14/26 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1867

ταν ὁ Χαρίλαος Τρικούπης, μεσοῦντος τοῦ Δεκεμβρίου 1866, ἀνέλαβε διὰ πρώτην φοράν τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, εἶχεν ἤδη σχηματίσῃ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ συνεννόησις καὶ ἡ στενὴ συνεργασία ὄλων τῶν Χριστιανικῶν λαῶν τοῦ Αἴμου ἦτο τὸ μόνον δυνατὸν μέσον διὰ νὰ κατορθώσωσι ταῦτα νὰ λύσωσιν ἐν εὐθέτω χρόνῳ τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα καὶ δὴ μόνον τῶν, ἄνευ συμπράξεως τῆς Εὐρώπης, διὰ τῆς ἐκδιώξεως τῶν Ὀθωμανῶν ἐκ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου καὶ τῆς διανομῆς μεταξὺ τῶν τῶν ἀποτελουσῶν τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν χωρῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἀκριβῶς, λίγοντος τοῦ ἔτους 1866, τὸ Κρητικὸν ζήτημα εὐρίσκετο εἰς ὀξύτατον σημεῖον, ὁ Τρικούπης ἐθεώρησεν ὡς ἐπιτακτικὴν τὴν ἀνάγκην τῆς πραγματοποιήσεως τῆς τοιαύτης Βαλκανικῆς συνεννοήσεως ἢ τοῦλάχιστον κατ' ἀρχὰς τῆς συνάψεως συμμαχίας μετὰ τῆς Ἡγεμονίας τῆς Σερβίας, ἣτις θὰ ἐπέτρεπεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Βασίλειον νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἐνδεχομένως μίαν ἔνοπλον ρῆξιν πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἣν ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ ἢ ἐν Κρήτῃ κατάστασις.

Ἡ ἰδέα αὐτὴ μιᾶς Ἑλληνοσερβικῆς συμμαχίας δὲν ἦτο ἄλλως τέ τι τὸ καινόν. Ἦδη τὸ 1861 ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυς τοῦ Ὄθωνος Μᾶρκος Ρενιέρης εἶχε λάβῃ ἀφορμὴν νὰ ὁμιλήσῃ διὰ μακρῶν περὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν, ἐφ' ὧν θὰ ἠδύνατο νὰ στηριχθῇ μία τοιαύτη συμμαχία, μετὰ τοῦ Γκαράσανιν, τοῦ ἔξοχωτέρου πολιτικοῦ ἀνδρὸς τῆς Ἡγεμονίας, ὅστις εὗρίσκετο τότε εἰς τὴν Τουρκικὴν πρωτεύουσαν διὰ νὰ λύσῃ διάφορα ἐκκρεμοῦντα μεταξὺ

Ὁ Χαρίλαος Τρικούπης
κατὰ τὸ 1866.

Τουρκίας καὶ Σερβίας ζητήματα. Τὸ προσχέδιον ὅμως συνθήκης, τὸ ὁποῖον κατέστρωσαν οἱ δύο διπλωμάται, δὲν ἔμελλε νὰ καταλήξῃ εἰς θετικώτερον τι, καὶ τοῦτο ἔνεκεν ἐσωτερικῶν λόγων τῆς Σερβικῆς πολιτικῆς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

Τὸ 1866 ἀντηλλάγησαν ἐκ νέου σκέψεις περὶ μιᾶς Ἑλληνοσερβικῆς συνεννοήσεως, πάντοτε ἐν Κων/πόλει, μεταξὺ τῶν ἐκεῖ ἀντιπροσώπων τῶν δύο κρατῶν, καθόσον οὔτε ἡ Ἑλλὰς ἀντεπροσωπεύετο ἀκόμη τότε ἐν Βελιγραδίῳ, οὔτε ἡ Σερβία ἐν Ἀθήναις. Ἀρχομένου ὅμως τοῦ 1867, ὁ παρὰ τῷ Σουλτάνῳ Ἕλληγν πρέσβυς Πέτρος Δηλιγιάννης ἔλαβε παρὰ τοῦ Τρικούπη ρητὴν ἐντολὴν νὰ ἀρχίσῃ συστηματικὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ ἐν Κων/πόλει πράκτορος τῆς Σερβίας Ἰωάννου Ρίστιτς διὰ τὴν σύναψιν συνθήκης συμμαχίας. Σκοπὸς τῆς συμμαχίας ὄφειλε νὰ εἶναι, κατὰ τὸν Τρικούπην, ἡ ἄμυνα κατὰ πάσης Τουρκικῆς ἐπιθέσεως καὶ ἡ προετοιμασία κοινῆς δράσεως ἀποσκοπούσης τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανῶν. Αἱ διαπραγματεύσεις ὅμως αὗται ὀλίγον ἔλειψε νὰ ναυαγήσωσι πρὸ τῆς μεγάλης δυσχερείας, ἣτις ἐγεννήθη ὅταν ὁ Δηλιγιάννης καὶ ὁ Ρί-

στις ἠθέλησεν νὰ καθορίσωσιν ἐκ τῶν προτέρων τὰς Τουρκικὰς ἐπαρχίας, ἃς θὰ προσήρτων ἡ Σερβία καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐν περιπτώσει νικηφόρου πολέμου. Τὸ 1861 ὁ Γκαράσανιν εἰς τὰς μετὰ τοῦ Ρενιέρη συδιαλέξεις του εἶχε παραδεχθῆ κατ' ἀρχήν, ὅτι ἐὰν ἡ Σερβία κατώρθωνε νὰ προσαρτήσῃ τὴν βόρειον Ἀλβανίαν καὶ τὴν Βοσνίαν καὶ Ἑρζεγοβίνην δὲν θὰ ἠναντιοῦτο εἰς τὸ νὰ λάβῃ ἡ Ἑλλὰς, πλὴν τῆς Ἡπειροθεσσαλίας, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην. Τὸ 1867 ὅμως οἱ Σέρβοι εἶχον γίνῃ πολὺ ἀπαιτητικώτεροι καὶ ἐξήτουν ὀλόκληρον τὴν βόρειον Μακεδονίαν. Πρὸ τῆς ἀδυναμίας τῶν ἐν Κων/πόλει ἀντιπροσώπων τῶν δύο ἐπικρατειῶν νὰ φθάσωσιν εἰς συμφωνίαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἡ Σερβικὴ κυβέρνησις προέτεινε τὴν ἀποστολὴν Ἑλληνοσ πληρεξουσίου εἰς Βελιγράδιον, ἐν τῇ ἐλπίδι ὅτι διὰ τῆς ἀμέσου ἐπαφῆς μετὰ τοῦ Ἡγεμόνος καὶ τῶν ὑπουργῶν του θὰ διηκολύνετο ἡ ἐξεύρεσις συμβιβαστικῆς λύσεως. Ἄλλ' ὁ Τρικούπης, φοβούμενος μήπως ἡ ἀποστολὴ εἰς τὴν Σερβικὴν πρωτεύουσαν, ἔστω καὶ μυστικοῦ πράκτορος, γίνῃ γνωστὴ καὶ γεννήσῃ ὑπονοίας εἰς τὴν Πύλιν, ἀπήντησεν ὅτι θὰ προεῖμα ὡς τόπον συναντήσεως πόλιν κειμένην ἐκτὸς τῶν Σερβικῶν συνόρων, ἐν τέλει δὲ ὠρίσθη ὡς τοιοῦτος ἡ μικρὰ Αὐστριακὴ λουτρόπολις Mehadia, ἣτις ὅμως τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἀντικατεστάθη δι' ἑτέρας τοιαύτης, τῆς παρὰ τὴν Βιέννην Voeslau. Ὁ Τρικούπης ἀνέθεσε τὴν διεξαγωγὴν τῶν λεπτῶν αὐτῶν διαπραγματεύσεων, αἵτινες ὄφειλον νὰ τηρηθῶσιν ἀπολύτως μυστικαί, εἰς ἓνα ἔμπιστον φίλον του, τὸν βουλευτὴν Πέτρον Ζάνον. Πρὸς τήρησιν δὲ ὅσον τὸ δυνατόν μείζονος μυστικότητος συνεφωνήθη ὅτι τὰ τηλεγραφήματα τοῦ Ζάνου θὰ ἔφερον τὴν ὑπογραφήν «Rossignol»!

Ἡ Ἀφιχθεὶς εἰς Βιέννην, λήγοντος τοῦ Ἰουλίου 1867, ὁ Ζάνος ἔσχε τὴν τύχην νὰ συναντήσῃ αὐτοπροσώπως τὸν διερχόμενον ἐκεῖθεν κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ἠγεμόνα τῆς Σερβίας Μιχαήλ, ὃν συνώδευε καὶ ὁ πρωθυπουργὸς Γκαράσανιν, καὶ νὰ συνομιλήσῃ διὰ μακρῶν μετ' αὐτῶν ἐπὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν, αἵτινες ἔδει νὰ ἐμπνεύσωσι τὰς δύο κυβερνή-

σεις κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν διαπραγματεύσεων, αἱ ὁποῖαι καὶ ἤρχισαν ὀλίγας ἡμέρας βραδύτερον μεταξὺ τοῦ Ζάνου καὶ τοῦ Πετρονιέβιτς, ὑφυπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης (καὶ μετέπειτα ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν) τῆς Σερβίας. Τὴν 14/26 Αὐγούστου 1867 οἱ δύο αὐτοὶ πληρεξούσιοι ὑπέγραψαν ἐν Voeslau τὴν μυστικὴν συνθήκην συμμαχίας, τὴν πρώτην ἣν συνήψαν ποτε ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Σερβία.

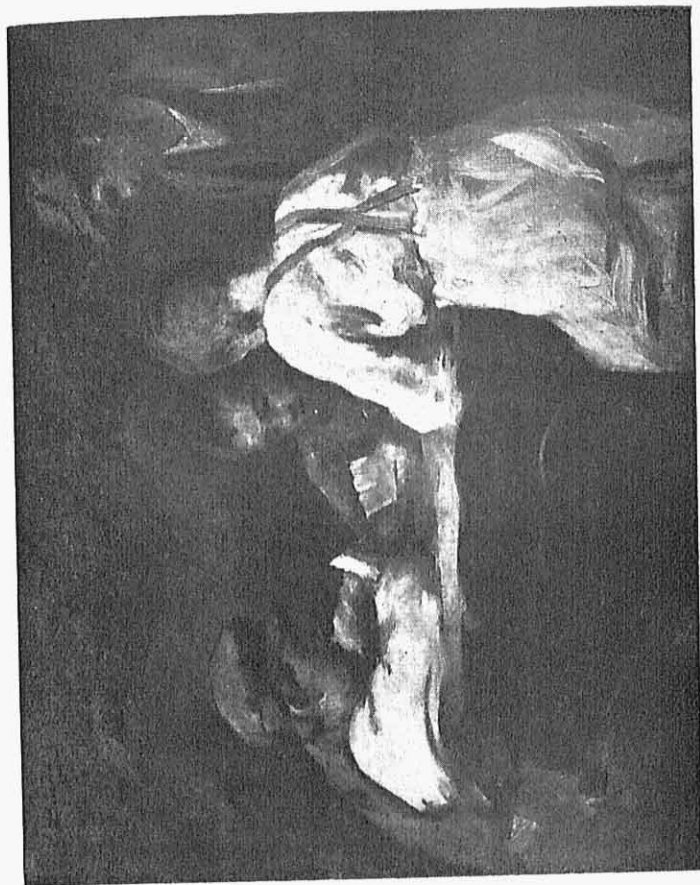
Τὸ σπουδαῖον ζήτημα τῆς μελλούσης τύχης τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, ἐν περιπτώσει νικηφόρου πολέμου, ἐλύθη διὰ τῆς συνθήκης αὐτῆς ὡς ἐξῆς: Τὸ ἄρθρον 4 ὀρίζει μὲν ὅτι σκοπὸς τῆς συμμαχίας εἶναι ἡ ἀπελευθέρωσις ὅλων τῶν ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ βιούντων Χριστιανῶν, ἀλλὰ προσθέτει ὅτι ἐν ἡ περιπτώσει ἡ ὀλοσχερῆς ἐκπλήρωσις τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ καθίστατο ἀνέφικτος, λόγῳ ἀνυπερβλήτων ἐμποδίων, ἕκαστον τῶν συμβαλλομένων κρατῶν θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ καταθέσῃ τὰ ὄπλα ἐφ' ὅσον ἡ μὲν Σερβία ἐξησφάλιζεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν προσάρτησιν τῆς Ἡπειροθεσσαλίας, ἡ δὲ Ἑλλάς εἰς τὴν Σερβίαν τὴν τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης. Ἐτέθη τουτέστιν ἐν τῇ συνθήκῃ ἐλάχιστον ὄριον ἐδαφικῶν ἀξιώσεων, τοῦθ' ὅπερ ἦτο τοσοῦτον μᾶλλον λογικόν, καθόσον ἡ ὀλοσχερῆς ἐκδίωξις τῶν Τούρκων ἐξ Εὐρώπης ἦτο ἐν τοῖς πράγμασι περίπου τι τὸ ἀκατόρθωτον. Ἡ συνθήκη ἐν τούτοις προέβλεπε καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐνδεχόμενον: Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οἱ δύο σύμμαχοι θὰ ἄφινον τοὺς πληθυσμοὺς τῶν οὕτως ἀπελευθερωθησομένων ἐπαρχιῶν ἐλευθέρους νὰ ἐκφράσωσι διὰ δημοψηφίσματος τὴν θέλησιν των, ὅπως εἴτε ἀποτελέσωσι μέρος τῆς Ἑλλάδος ἢ τῆς Σερβίας, εἴτε σχηματίσωσιν ἰδιαίτερα κράτη, ὑπὸ τύπον ὀμοσπονδίας περιλαμβανούσης ὅλας τὰς Χριστιανικὰς ἐπικρατείας τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Ἡ ἰδέα μιᾶς Βαλκανικῆς ὀμοσπονδίας, ἰδέα προσφιλεῆς εἰς τὸν Τρικούπην, καθ' οὓς χρόνους οἱ Τούρκοι ἐξουσίαζον ἀκόμη τοῦ πλείστου τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου, εἶναι ὄντως ἀξιοσημείωτος. Ἡ περὶ δημοψηφίσματος δὲ διάταξις ἀφεώρα προφανῶς τοὺς Βουλγάρους, οἵτινες τὴν

ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν ἀκόμη ἀπλῶς ὑπήκοοι τοῦ Σουλτάνου, ἀλλ' ὦν τὴν ἐθνικὴν ὑπόστασιν οὐδεὶς ἠδύνατο σοβαρῶς νὰ ἀμφισβητήσῃ. Ὡς πρὸς τὴν Ρουμανίαν καὶ τὸ Μαυροβούνιον οἱ συμβαλλόμενοι ἀνελάμβανον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καταβάλωσι πᾶσαν προσπάθειαν ἵνα αἱ δύο αὐταὶ ἡγεμονίαι προσχωρήσωσιν εἰς τὸν Ἑλληνοσερβικὸν συνασπισμὸν, ὅπως ἐπίσης ὅτι οὐδὲν θὰ παρέλειπον ἵνα τύχωσιν ἐνδεχομένως καὶ τῆς συμπράξεως τῶν Ἀλβανῶν.

Μία θεμελιώδης διάταξις τῆς συνθήκης εἶναι καὶ ἡ τοῦ ἄρθρου 8, δυνάμει τῆς ὁποίας αἱ δύο κυβερνήσεις θὰ ἀντετίθεντο εἰς πάντα διαμελισμὸν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας πρὸς ὄφελος κρατῶν μὴ Βαλκανικῶν (προφανῶς τῆς Αὐστρίας ἢ τῆς Ρωσσίας).

Τὰ λοιπὰ ἄρθρα ἀφορῶσι τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις τῶν δύο κρατῶν, τὸν χρόνον τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τῆς συνθήκης (Μάρτιος τοῦ 1868) καὶ τὴν ἀνάγκην συνάψεως τεχνικῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως, ἣτις καὶ ὑπεγράφη ἕξ μῆνας βραδύτερον ἐν Ἀθήναις ὑπὸ δύο ἀξιωματικῶν τοῦ ἐπιτελείου, τοῦ Νικολάου Μάνου καὶ τοῦ Φραγκίσκου Ζάχ.

Τὸ προτελευταῖον ἄρθρον τῆς συνθήκης τοῦ Voeslau περιέχει διάταξιν κάπως ἰδιόρρυθμον καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως περιττήν. Δι' αὐτῆς ὁρίζεται ὅτι ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ Ἡγεμὼν τῆς Σερβίας θὰ ἐπικυρώσωσι προσωπικῶς τὴν συνθήκην. Ἡ διάταξις αὕτη ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ἀπὸ μηνῶν εὐρίσκετο εἰς τὸ ἐξωτερικὸν λόγῳ κυρίως τῶν ἀρραβῶνων του καὶ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Μεγάλης Δουκίσσης Ὀλγας. Τὴν ἀντιβασιλείαν ἐξήσκει ἐν Ἀθήναις ὁ Δανὸς πρίγκηψ Ἰωάννης, ὁ δὲ ἡγεμὼν Μιχαὴλ ἀπήτησεν ὅπως μία τόσον σπουδαία συνθήκη, ἣτις ἔμελλε νὰ τηρηθῇ μυστικῆ καὶ δὲν θὰ ὑπεβάλλετο εἰς κοινοβουλευτικὴν ἔγκρισιν, ἐπικυρωθῇ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως αὐτοπροσώπως. Ἡ συνθήκη περιεβλήθη τὴν βασιλικὴν κύρωσιν ἐν Φραγκουόρτη τὴν 14 Σεπτεμβρίου καὶ τὴν τοῦ Σέρβου ἡγεμόνος ἐν Βελιγραδίῳ, τὴν 23 τοῦ ἰδίου μηνός.

ΠΡΩΙΜΟΙ ΧΑΡΤΟΠΛΑΚΤΑΙ

Σ. ΒΙΚΑΤΟΥ

Ἐν τούτοις ἡ πρώτη αὐτῆ Ἑλληνοσερβικῆ συμμαχία οὐδέποτε ἔμελλε νὰ τύχη ἐφαρμογῆς. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ ἡγεμόνος Μιχαήλ (Μάϊος 1868), ἡ γενικὴ γνώμη ἐν Σερβίᾳ συνεμερίσθη τὴν ἄποψιν, ὅτι συνθῆκαι δεσμεύουσαι ἀτομικῶς τὸν Ἡγεμόνα καὶ τηρηθεῖσαι μυστικαὶ ἔπαυον ἰσχύουσαι μετὰ τὸν θάνατόν του, ἐὰν ἡ ἰσχὺς των δὲν ἀνενοῦτο ρητῶς ὑπὸ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ. Καὶ οὕτω τὸ μεγαλειῶδες σχέδιον, τὸ ὁποῖον εἶχον συλλάβῃ ὁ Γκαράσανιν καὶ ὁ Τρικούπης, ἔμελλε νὰ ταφῆ ἐπὶ μακρὸν καὶ νὰ πραγματοποιηθῆ μόνον, κατὰ μέγα μέρος τοῦλάχιστον, μετὰ τεσσαρακονταπενταετίαν, διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας εἰς μόνην τὴν περὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν χώραν.

Σ. Θ. ΛΑΣΚΑΡΙΣ

Γραμματεὺς Πρεσβείας

Ἐφηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου

